

В. Л. Бабюк

доцент кафедри юриспруденції

Чернівецький інститут

Міжнародного гуманітарного університету

м. Чернівці, Україна

ТРАНСФОРМАЦІЯ КРИТЕРІЇВ ОЦІНЮВАННЯ У КІСЦЕРАЛЬНІЙ АРГУМЕНТАЦІЇ

Анотація. Стаття присвячена аналізу одного з модусів мультимодальної аргументації М. Гілберта, а саме кісцеральній аргументації. Основна увага зосереджена, по-перше, на змісті поняття кісцеральної аргументації, по-друге, на особливостях оцінювання такої аргументації. Зокрема, було проведено порівняння критеріїв RSA-моделі з критеріями, запропонованими М. Гілбертом. Результатом дослідження стало виявлення суперечливого характеру заміни критеріїв оцінювання у зв'язку з, по-перше, усуненням релевантності як критерію, що забезпечував логічність аргументації. По-друге, заміною критерію прийнятності правдоподібністю та її орієнтованістю виключно на інтуїцію аудиторії.

Ключові слова: оцінювання аргументації, RSA-модель, мультимодальна аргументація, кісцеральна аргументація.

Постановка проблеми. Сучасна неформальна логіка ставить своїм предметом аналіз та оцінювання аргументацій, що мають місце у реальному житті та є висловленими природною мовою. Фундатори неформальної логіки, Р. Джонсон та Е. Блейр, у праці «Логічний самозахист» пропонують модель оцінювання аргументації, що отримала назву **RSA-модель**, відповідно до перших літер назв критеріїв, що у ній застосовуються. До таких критеріїв належать **релевантність** засновків до висновку, а також **прийнятність** та **достатність** засновків. Хоч RSA-модель оцінювання аргументації за декілька десятиліть довела свою практичну придатність, проте досі продовжуються інтелектуальні дискусії з приводу природи її критеріїв.

Окрім цього, останні дослідження представників канадської школи неформальної логіки змушують замислитися над можливістю оцінювання аргументацій, що виражені невербально, зокрема, актуальним постає питання оцінювання візуальної аргументації.

З появою у площині логічних дискусій теорії мультимодальних аргументацій М. Гільберта питання меж застосовності RSA-моделі набуло нового значення. У цій статті розглядаємо особливості найбільш дискусійного та складного для логічного аналізу типу аргументації – **кісцеральної** [kisceral argumentation].

Метою статті є з'ясування підстав трансформації критеріїв оцінювання аргументації, а саме від RSA-моделі до критеріїв оцінювання кісцеральної аргументації М. Гілберта.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання логічного оцінювання аргументації представлене у сучасній літературі працями представників канадської школи неформальної логіки, зокрема Е. Блера, Д. Волтона, Т. Гов'є, Р. Джонсона, К. Тіндейла, А. Фішера, Дж. Фрімана, Д. Хічкока та ін. Поняття мультимодальної аргументації та коло проблем, що виникає у зв'язку з його формулюванням, представлене доробками М. Гільберта, Л. Грорке, М. Новака, К. Тіндейла, та ін. Проблематика теорії аргументації та неформальної логіки активно розробляється у працях українських дослідників аргументації І. В. Хоменко[9] та О. Ю. Щербини.

Дослідження виконане у рамках **методологічного** підходу неформальної логіки.

Виклад основного матеріалу.

1. RSA-модель оцінювання аргументативних міркувань. Універсальні логічні критерії оцінювання аргументативних міркувань вперше були сформульовані 1977 року у праці Р. Джонсона та Е. Блера «Логічний самозахист». До таких критеріїв фундатори неформальної логіки віднесли релевантність (Relevance), прийнятність (Acceptability) та достатність (Sufficiency), та об'єднали їх у єдину модель оцінювання аргументативних міркувань: RSA-модель [2, с. 15]. В той час, як останні два її критерії стосуються виключно внутрішніх характеристик засновків, перший має справу зі зв'язком засновків та висновку.

Варто зауважити, що неформально-логічний аналіз аргументації передбачає увагу до аргументацій, що виникають у реальній міжособистісній комунікації. Таку аргументацію А. Фішер назвав «реальною аргументацією» [3, с. 36].

Критерій релевантності видається найбільш важливим з точки зору наявності відношення слідування між засновками і висновком. До його структури належать три типи релевантності: логічна, діалектична та риторична [1, с. 157]. Саме логічна релевантність стосується забезпечення специфічного типу слідування, вона ж описана і в праці «Логічний самозахист». Проте, інші два типи – діалектична і риторична релевантність – є не менш значливими для ефективності аргументативного міркування. Зокрема, діалектична релевантність передбачає доречне застосування аргументативного міркування у комунікативному процесі. Риторична релевантність забезпечує переконливість аргументації для аудиторії, якій вона адресована [11, с. 178].

З одного боку, вказані критерії є загальноприйнятими у сучасній неформальній логіці, з іншого – до сьогодні виникають інтелектуальні дискусії з приводу природи цих критеріїв – логічної та епістемологічної – та внутрішньої структури кожного з них.

Проте, концепція мультимодальної аргументації М. Гілберта, сформульована у 1994 році в праці «Мультимодальна аргументація», кинула виклик усталеним критеріям RSA-моделі. Зокрема, виведений автором модус «кісцеральної аргументації» поставив вимогу повного перегляду критеріїв оцінювання [5, с. 160].

2. Сутнісні характеристики «кісцеральної аргументації».

Однак, чи дійсно «кісцеральна аргументація» є аргументацією? На це питання спробуємо відповідати далі.

З цією метою необхідно, по-перше, з'ясувати характерні риси вказаного модусу аргументації. По-друге, виявити особливості критеріїв RSA-моделі та критеріїв, запропонованих М. Гілбертом для оцінювання кісцеральної аргументації.

М. Гілберт виводить назву кісцеральної аргументації від японського слова «кі», що в перекладі означає «енергія», а також «життєва сила», «наявність зв'язку». Автор представляє новий термін для позначення загальної групи комунікативних явищ, які мають у своїй основі дещо інтуїтивне, уявне, релігійне, духовне та містичне [4, с. 164].

Розглянемо один з прикладів кісцеральної аргументації, запропонований М. Гілбертом:

«Мудрий»

1. «Я не розумію» – сказав служитель. «Звідки ми знаємо, що тріадизм є справжнім способом бачення Всесвіту?»

2. «Вам потрібно лише зазирнути в глибину своєї душі, щоб знайти відповідь».

3. «Але я шукав, о, Мудрий, і не знайшов».

4. Мудрий з розумінням посміхнувся: «Значить, ти зазирнув недостатньо глибоко» [4, с. 95].

Цей приклад видається таким, що репрезентує модифікацію аргументацій, до висновку та внутрішньої структури яких не можна добратися жодного протиріччя. Адже кожне наступне подібне питання отримує таку ж відповідь [13, с. 615].

Необхідно зауважити, що *кісцеральна аргументація* є лише одним з можливих модусів аргументації у теорії М. Гілберта, в якості структурних елементів якого залучені різноманітні види інтуїцій. К. Тіндейл, зауважує, що аналіз кісцеральної аргументації передбачає залучення особливого – інтуїтивного – типу раціональності, який є ширшим, ніж логічна. Це зумовлює деяку складність її аналізу та оцінювання [10, с. 624].

Інтуїтивний тип раціональності не є логічним у строгому значенні. Більше цього, він обходить логічні ланцюжки умовиводів, що стає підставою порівняння такої моделі аргументації з містичним (зокрема, релігійним) досвідом.

У зв'язку з цим, важливими у контексті розгляду кісцеральної аргументації є поняття «передчуття» та «почуття». Ці поняття описують досвід, який повсякчасно зустрічається у повсякденності, проте їх роль у формуванні людських переконань неможливо експлікувати у звичайних термінах теорії аргументації [6, с. 168]. Отже, категорія кісцеральності вочевидь вміщує у собі дещо значно більш містичне, ніж його здатна обробити свідомість [13, с. 606].

Містичний досвід прийнято вважати «парадоксальним»: люди описують те, що вони переживають, як те, що неможливо описати. Однак тут важливо визнати, що так званий парадокс полягає не в самому містичному досвіді, а в процесі його передачі «раціональній» свідомості. Більше того, «парадокс» – це

поняття критично-логічного способу міркування. Це його інструмент, який використовується для виявлення проблем, коли наявне зіткнення протилежних висновків. Відповідно, аспекти містичного досвіду (як опис того, що неможливо описати) вважаються парадоксальними [13, с. 608].

Отже, кісцеральна аргументація не є аргументацією у загальноприйнятому сенсі в неформальній логіці. Вона, вочевидь, не може мати засновко-висновкової структури. Саме це стає підставою заміни критерію релевантності в оцінюванні аргументації М. Гілбертом.

Однак, маємо зауважити значну практичну застосовність кісцеральної аргументації, адже вона має місце не лише у практиці відкриття релігійних істин. Наприклад, М. Новак зазначає, що у юридичній сфері, де інтуїтивне мислення спрямоване на факти веденої справи або ж джерела права у розгляді конкретної ситуації, юрист (наприклад, адвокат) знаходить швидке рішення у вирішенні справи, базуючись на «надшвидкому силогізмі», у якому засновки підводяться до сотень можливих основних засновків юридичних норм, зупиняючи свою увагу лише на одному або декількох з них. М. Новак стверджує, що таке інтуїтивне мислення базується на впізнаванні потрібних норм завдяки «почуттю права» (sense of the law) [10, с. 624]. Отож, юридичному типу мислення притаманна особлива інтуїтивна аргументація, яка базується на настільки швидкому аналізі даних юридичних норм та фактів справи, що швидкість прийняття первинних рішень виявляється значно більшою, аніж можна помислити за допомогою логічної раціональності, застосовуючи ланцюжки силогізмів.

Отже, М. Новак доводить практичне застосування певних інтуїтивних споглядань, які здатні привести до висновку значно швидше, аніж це можливо за допомогою логічного обґрунтування (тут маємо на увазі широке трактування «логічного» – у сенсі неформально-логічного).

3. До питання про заміну М. Гілбертом критеріїв оцінювання кісцеральної аргументації.

У зв'язку з вищевказаним, виникає питання можливості логічного оцінювання кісцеральних аргументацій. Як зазначає М. Гілберт, «питання не у тому, чи кісцеральні аргументації використовуються, а радше, як відрізнити хорошу аргументацію від поганої» [6, с. 169]

Логік формулює критерії оцінювання кісцеральної аргументації, що принципово відмінні від критеріїв RSA-моделі, запропонованих Р. Джонсоном та Е. Блером. А саме: **«відкритість для досліджень, правдоподібність, корисність (утилітарність) та здатність встояти перед запитами (to withstand inquiry)»** [4, с. 170].

Варто зауважити, М. Гілберт свого часу повністю підтримує RSA-модель Р. Джонсона та Е. Блера, вказуючи на визначеність критеріїв релевантності, достатності та прийнятності не їхніми внутрішніми характеристиками, а способом їх використання. Іншими словами, кожна з модальностей аргументації може бути визначена як релевантна, достатня та прийнятна.

З огляду на трансформацію поглядів М. Гілберта на критерії оцінювання у контексті кісцеральної аргументації, слід пригадати особливість критерію релевантності в RSA-моделі, адже це може пояснити підстави зміни критеріїв оцінювання М. Гілбертом.

Серед трьох критеріїв саме релевантність виявляє сутність неформального слідування в аргументації, яке приходить на зміну логічному слідуванню формальної логіки. Д. Хічкок називає слідування, що забезпечується властивістю релевантності **«контрфактичною підтримкою передачі істинності»** [7, с. 98; 8, с. 255].

Отже, саме релевантність є тим, що забезпечує логічний (хоч і неформальний) зв'язок між засновками та висновками. Саме тому в аргументації, позбавленій засновко-висновкової структури з огляду на її інтровертивно-містичний та емоційний характер – якою є кісцеральна аргументація, – саме релевантність є зайвою в якості критерію оцінювання.

Прийнятність та достатність, щоправда, у більшій мірі підтримуються М. Гілбертом навіть до встановлення ним нових критеріїв оцінювання [2, с. 615]. Проте, особливість релевантності як властивості та критерію оцінювання дозволяє нам з'ясувати причини подальшої повної заміни критеріїв. Доволі репрезентуючим є також твердження М. Гілберта, що кожен модус аргументації може визначити критерії для самого себе. Отож, можемо стверджувати про неуніверсальність запропонованих М. Гілбертом критеріїв.

Після розгляду релевантності, звернімося до критерію прийнятності. К. Тіндейл запитує: що робить інтуїтивну очевидність прийнятною? А також «для кого вона є прийнятною»? [13, с. 616] Прийнятність виступає неформальною альтернативою строгому формально-логічному критерію істинності.

Епістемічна природа критерію прийнятності тісно пов'язує його з поняттям істини. Проте, оцінювання аргументативного міркування як прийнятного означає зняття питання про його істинність. Неформальна

логіка визнає, що розмаїття ситуацій природної комунікації вимагає використання менш строгого критерію, як істина [7, с. 101]. Якщо ж мова йде про кісцеральну аргументацію, відношення її елементів до істини встановити неможливо взагалі, адже досягнення істини не є метою такої аргументації. Її мета радше пов'язана з міжособистісною комунікацією, а не епістемічною істиною [6, с. 65].

Особливим типом кісцеральної аргументації є релігійний досвід. Знання, отримане інтуїтивно – безпосереднє та персональне. Яскравим прикладом такого знання є істина, що досягається у релігійному досвіді. Релігійна істина – це певний тип когерентності, що забезпечується чуттєвим досвідом. Якщо залучити у цей контекст поняття аудиторії К. Тіндейла, можна зауважити, що аудиторія у кісцеральній аргументації, в результаті якої отримується релігійна істина, – вузько обмежена учасниками релігійного (містичного) досвіду [13, с. 607]. Отже, риторичний вимір аргументації, який ставить за вимогу переконання співрозмовника у певній тезі, у кісцеральній аргументації виконується. Проте, у ній не виконується логічний вимір, який забезпечується у раціональній аргументації неформальним логічним слідуванням, що підтримується властивістю релевантності.

Риторичний підхід до аргументації вказує на важливість аудиторії для ефективної аргументації. Аудиторія, у свою чергу, тісно пов'язана з критерієм прийнятності. Проте, цей критерій автор мультимодальної теорії аргументації також відкидає у аспекті кісцеральної аргументації. У теорії мультимодальної аргументації в якості критерію, який замінює не лише формально-логічну істинність, але й епістемічні істину та прийнятність, виступає правдоподібність. *Правдоподібність*, за М. Гілбертом, сама по собі є результатом комунікативної рамки, у якій діють люди [6, с. 175].

Важливо зауважити про аргументи, що виникають у К. Тіндейла, представника риторичного підходу до аргументації, автора поняття «релевантності до аудиторії» та палкого прихильника прагматичної теорії релевантності. По-перше, таке визначення правдоподібності свідчить про значну роль *аудиторій* для аргументації. По-друге, наявна значно більш загальна підстава для того, як оцінювати правдоподібність інтуїції [13, с. 617]. Для того, щоб з'ясувати цю підставу, необхідно визначити роль інтуїції у процесі переконання.

Аргументація адресується особистості в цілому, а не одній з її психологічних властивостей, таких як інтуїція. У такому контексті варто зауважити, аудиторія, як ключове поняття у концепції «релевантності до аудиторії» К. Тіндейла, постає комплексним конструктом, у зв'язку з яким формується прагматичний вимір аргументації.

Висновки. Отже, заміна у теорії мультимодальної аргументації критеріїв релевантності, прийнятності та достатності залишається суперечливою, адже по-перше, усуває з аргументації логічну складову разом з критерієм релевантності.

По-друге, критерій прийнятності замінюється критерієм правдоподібності, який, у свою чергу, виявляється недосконалим, якщо розглядати аргументацію з риторичного підходу, де значна роль відводиться аудиторії. Заміна прийнятності на правдоподібність виявляється недосконалою не лише у зв'язку з епістемологічним аспектом питання, а й через «мисленнєве розчленування» аудиторії, що виявляється у зверненні виключно до інтуїції, нівелюючи раціональну складову сприймача. Аргументація завжди спрямована до цілісної постаті співрозмовника/учасника аудиторії: його емоційних реакцій, сукупності наявних переконань, раціональних структур розуміння.

По-третє, у теорії мультимодальної аргументації не може мати місця критерій достатності, адже він передбачає чітке приписування змісту кожному засновку та висновку, а також є залежним від критерію релевантності.

Перспективою дослідження є детальний аналіз інших типів аргументацій, які не є раціоналізованими та вербалізованими таким чином, що можуть бути оцінені згідно з RSA-моделлю оцінювання аргументативних міркувань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабюк В.Л. Поняття релевантності у неформальних дослідженнях аргументації: дис. ... канд. філос. наук. 09.02.21. Київ, 2020, 197 с.
2. Blair A., Johnson R. Logical self-defense. New York: McGraw-hill, inc.: 1994. 312 p.
3. Fisher A. The logic of real arguments. Cambridge: Cambridge University Press: 1988. 224 p.
4. Gilbert M. A. Coalescent argumentation. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates. 1997. 235 p.
5. Gilbert M. A. Multi-modal argumentation // Philosophy of the Social Sciences. 1994. № 24(2). С. 159-77.
6. Gilbert M. A. The kisceral: Reason and intuition in argumentation // Argumentation. 2011. № 25. С. 163-170.

7. Hitchcock D. Non-logical consequence // On Reasoning and Argument. Essays in Informal Logic and on Critical Thinking. New York: Springer International Publishing AG. 2017. С. 97-114
8. Hitchcock D. Relevance // Argumentation. 1992. № 6. 251–270 p.
9. Khomenko I. A Look at Informal Logic// Future Human Image. 2018. № 9. P. 52-62.
10. Novak M. Kisceral Argumentation in Law: Past and Present, Here and There// Informal Logic. 2022. № 42 (3). 623–652 p.
11. Tindale C. Audiences, relevance, and cognitive environments // Argumentation. 1992. № 6. 177-188 p.
12. Tindale C. The Philosophy Of Argument and Audience Reception. Cambridge: Cambridge University Press. 2015. 244 p.
13. Tindale C. On the Kisceral Mode of Argumentation// Informal Logic. 2022. № 42(3). 603–621 p.

V. Babiuk. The evaluation criteria's transformation in the kisceral argument. – Article.

Summary. The article is devoted to the M. Guilbert's multi-modal argument issue, especially to the kisceral argument. Our primary focus is, firstly, the meaning of the "kisceral argument" term, and secondly, the specific of its evaluation. Particularly, I compare RSA-model criteria with Guilbert's ones. The result of the research is discovering of the criteria' transformation controversial character because of avoiding relevance and acceptability criteria.

Key words: argument evaluation, RSA-model, multi-modal argument, kisceral argument.

УДК [356.35:378.6] (043.3)

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5682/2022/37/22>

О. П. Буданов

*аспірант кафедри педагогіки, методики та менеджменту освіти
Навчально-наукового інституту педагогіки,
психології, менеджменту та освіти
Українська інженерно-педагогічна академія
м. Харків, Україна*

М. П. Буданов

*аспірант кафедри педагогіки, методики та менеджменту освіти
Навчально-наукового інституту педагогіки,
психології, менеджменту та освіти
Українська інженерно-педагогічна академія
м. Харків, Україна*

ВІЙСЬКОВЕ СТАЖУВАННЯ ТА ВІЙСЬКОВА ПРАКТИКА ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВІЙСЬКОВИХ ЮРИСТІВ

Анотація. Показано, що в освітньому процесі, на військово-юридичних факультетах закладів вищої освіти України, серйозною проблемою є недостатня увага до підвищення умінь та навичок при виконанні функціональних обов'язків майбутніми військовими юристами в умовах військового стану, а саме при вирішенні юридичних та правових завдань, у польових умовах без інформаційних комунікацій, а також у зоні бойових дій. Запропоновано, для підвищення рівня умінь та навичок майбутніх військових юристів до провадження військово-юридичної діяльності в умовах військового стану, розглянути та вдосконалити підходи проведення та організації військового стажування та військової практики, як практичного засобу підвищення якості професійної підготовки курсантів-юристів в освітньому процесі на військово-юридичних факультетах закладів вищої освіти України. Розроблено основні завдання та обов'язки курсантів-юристів, характерних для умов військового стану, під час проходження військового стажування та військової практики.

Ключові слова: військово-юридична діяльність, військове стажування, військова практика, курсанти-юристи, майбутні військові юристи.